

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 20

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20**О - 59****УДК: 37: 371: 372: 373: 378****Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:** Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28.02.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

МЕТА І ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ТА ТВОРЧОЇ РОБОТИ В АМАТОРСЬКОМУ ЕСТРАДНОМУ МУЗИЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Поряд із професійним естрадним мистецтвом широкого розповсюдження набула аматорська музична естрада, яка охоплює різноманітні жанри і стилі, постійно оновлюючись у міру розвитку сучасних засобів виразності, досягнень звукоакустичної техніки. Популярність аматорської музичної естради пов'язують з тим, що вона як жоден інший жанр музичного мистецтва миттєво реагує на всі важливі події сучасності. Проте відповідної методичної літератури, що висвітлювала б досвід роботи з естрадними колективами, на жаль, поки що обмаль.

Вивчення досвіду роботи кращих керівників естрадних музичних колективів свідчить про те, що правильно організований навчально-виховний і творчий процес сприяє не тільки зростанню художньо-виконавської майстерності учасників, але й ідейно-моральному та естетичному вихованню, формуванню соціальної активності.

В. Г. Кузнецов, приділяючи велику увагу аматорській творчості, зазначав, що навчально-виховна робота – це складова частина та необхідна умова життя будь-якого аматорського колективу. Від її якості значною мірою залежить виконавський рівень, стабільність, перспектива творчого зростання оркестру чи ансамблю. Неправильне розуміння мети і завдань дуже часто призводить до неадекватних дій і помилок у розробці методики навчально-виховного процесу в естрадних колективах. Найбільш характерним недоліком є копіювання методів роботи професійних музичних колективів, механічне перенесення їх в аматорство. Це відбувається тому, що деякі керівники естрадних колективів бачать мету навчально-виховної роботи тільки в підготовці учасників до музично-виконавської діяльності в оркестрі або ансамблі. Досягненню цієї мети й підпорядковується весь педагогічний процес, забуваючи часто про те, що основне завдання аматорської підготовки спрямоване на естетичний розвиток учасників, на формування певного складу якостей особистості [2].

Мета навчально-виховної роботи в аматорському колективі має сприяти всебічному гармонійному розвитку і, перш за все, формуванню духовного складу учасників, виховання якостей, що відповідали б певному комплексу моральних, естетичних та інших рис, в утвердженні яких зацікавлене наше суспільство. Визначаючи мету, варто наголосити на ідейно-моральному напрямі навчально-виховного процесу в аматорському колективі, світоглядному аспекті всієї роботи з метою виховання естетичних почуттів і поглядів, що надзвичайно важливо для діяльності колективів естрадного жанру.

Саме поняття “навчально-виховна робота” визначає два боки цього єдиного процесу: вивчення і виховання. Це означає, що керівник, навчаючи відповідному жанру музичного мистецтва, володіючи своєю специфічною музичною мовою, творчими закономірностями, формує в учасників колективу естетичні та художні смаки, ідеали, почуття тощо. На глибоке переконання Д. Б. Кабалецького, музика тільки тоді може створювати естетичні, пізнавальні й виховні дії, коли музиканти навчаються по-справжньому слухати і розмірковувати над нею. Виховання музикою формує художні знання, а відтак розвиває мислення. У процесі сприйняття формується єдність емоційного і свідомого, що є основою для вдосконалення практичної діяльності [3].

Робота з оркестрового виховання, що проводиться керівником естрадного колективу, повинна сформувати в учасників систему художніх уявлень, поглядів та переконань, що допоможуть виробити справжні критерії художніх цінностей. Забезпечуючи навчально-виховну роботу в аматорських естрадних оркестрах чи ансамблях, можна виокремити основні напрями та зміст цього процесу:

- систему музично-теоретичних і естетичних знань;
- систему музично-виконавських умінь і навичок;
- систему знань і навичок творчої діяльності.

Музично-теоретична й музично-естетична підготовка учасників естрадного оркестру й ансамблю передбачає вивчення основ музичної грамоти (елементарна теорія музики, елементи гармонії, поліфонії, аналіз музичних творів, історія становлення й розвитку

вітчизняної і зарубіжної джазової та естрадної музики; ознайомлення з основами естетики та іншими видами мистецтва). У процесі теоретичної підготовки учасники колективу здобувають навички елементарного аналізу музичних творів. Одночасно відбувається формування музично-естетичного виховання, уміння самостійно оцінювати і висловлювати думку про прослуханий музичний твір, пізнавати основні закони музичного мистецтва.

Теоретичне вивчення розширює кругозір учасників колективу, спонукає до формування музично-естетичних смаків, розвитку розумових здібностей, що є необхідними умовами для участі в аматорській творчості. Практика свідчить, що музично-теоретичне навчання допомагає виконавській і творчій роботі, підвищуючи загальний рівень культури аматорських музикантів, розвиваючи свідоме ставлення до творчого процесу виконання.

Методика музично-навчальної роботи в естрадних колективах повинна будуватися на педагогічно-дидактичних принципах: систематичності, доступності, досконалості навчання, цілеспрямованості, тісному зв'язку теоретичних знань з практичною діяльністю, усебічним музичним навчанням. Практика роботи кращих аматорських колективів засвідчує, що доцільно один раз на тиждень проводити заняття з музичної теорії та бесіду або лекцію з музично-естетичних проблем. Якщо в колективі з'являються початківці, то з ними слід займатися додатково з теорії музики. Це дає можливість не затримувати розвитку деяких учасників, не перериваючи навчально-творчого процесу, поступово піднімаючи початківців до рівня музично-теоретичної підготовки загалом.

За словами В. С. Кузнєцова, велике значення для методики музично-теоретичного навчання аматорських музикантів має тісний взаємозв'язок вивчення теорії гармонії та інших теоретичних дисциплін у поєднанні з циклом предметів з практичною діяльністю оркестру або ансамблю під час вивчення репертуару. Штучний відрив музично-теоретичної підготовки учасників від творчої практики спричиняє сухе зазубрювання відомих теоретичних положень – розміщення звуків на нотному стані, тривалостей, інтервалів, акордів тощо. Тільки в тісному зв'язку з вивченням творів та практичною роботою над твором, піснею тощо може бути заняття з музичної теорії змістовним, захоплюючим, результативним [2].

В організації теоретичної підготовки учасників колективу важливе значення має принцип усебічності музичного навчання. З учасниками слід систематично проводити бесіди, лекції з різноманітних питань музичної культури, організовувати прослуховування платівок з подальшим їх аналізом, перегляд концертних програм майстрів естради і джазу, аматорських естрадних колективів з обговоренням їх репертуару та виконавської майстерності. Якщо такі бесіди і лекції проводити регулярно, то це спонукатиме учасників колективу до розвитку музично-естетичної культури і творчого зростання. На думку Г. Г. Нейгауза, потрібно всіляко збуджувати в учня його професійне честолюбство: рівнятися на кращих, розвивати фантазію вдалими метафорами, поетичними образами, аналогіями з явищами природи і життя, особливо духовного й емоційного, доповнювати і тлумачити музичну думку твору, поступово розвивати любов до інших мистецтв, особливо до поезії і живопису, а головне – дати йому відчути (чим швидше, тим краще) гідність художника, його обов'язок, його відповідальність і його права [4].

Система музично-виконавських умінь і навичок займає важливе місце в навчально-виховній роботі, де формуються, закріплюються та вдосконалюються художньо-виконавські та технічні навички і вміння гри на інструменті. Учасники здобувають знання про закономірність музичного мистецтва, про реалістичний метод виконавського мистецтва, здатність достатньо легко прочитати нотний текст, самостійно розібратися в його змісті, знайти оригінальне творче вирішення й застосувати набуті раніше знання, уміння і навички для відтворення музичного твору на інструменті.

Навички читання нот з листа формуються в процесі індивідуальних, групових і репетиційних занять в оркестрі або ансамблі. Керівникові потрібно уважно й правильно розподілити роботу з набуття та вивчення правильного читання нот з листа. Уміння читати з листа означає, що учасники колективу можуть з першого разу правильно інтонаційно й ритмічно зіграти без зупинок незнайомий художній твір або нову партію в темпі, близькому до оригіналу, що відповідає технічним можливостям виконавця.

Від правильного і швидкого виховання цих навичок здебільшого залежить зростання виконавського рівня колективу, оскільки весь творчий процес розучування партій групами або всім складом навіть нескладних творів пов'язаний з цим.

Перш ніж читати музику безпосередньо на інструменті в оркестровому колективі, потрібно ознайомитися з нею за допомогою уявного читання, програючи її “в голові”. Так, Шуман рекомендував молодому музиканту: “Якщо тобі пропонують зіграти з листа незнайомий твір, то спочатку пройди його очима” [6].

“Скільки читаємо – стільки знаємо” – ця давня перевірена істина повністю зберігає своє значення і в музичному вихованні. Спеціальні спостереження показують, що музичне мислення учасників колективу під час читання – природне за умови достатньо вмілого кваліфікованого читання – сприйняття стає більш світлим, живим, загостреним. За висловлюванням І. Гофмана: “Кращий спосіб навчитися швидко читати – це якомога більше читати” [5].

Часто учасники колективу стикаються з деякими труднощами музично-виконавської підготовки під час виконання музичних творів, тому завдання керівника чітко і прозоро пояснити їх та шляхи їхнього подолання. Виконавці повинні знати, що за допомогою нотного запису автор передає думки, фрази, які оформлені у відповідну форму мелодичного, метроритмічного, гармонічного й динамічного малюнку музичного твору. Окрім цього, у нотному тексті є чимало додаткових позначень: штрихи, аплікатура, динамічні відтінки тощо. Щоб відразу охопити таку їх кількість, необхідно мати певний досвід читання нот з листа: уміти групувати різні тривалості, знати аплікатурні позиції на інструменті, штрихи, мати хороше відчуття ритму тощо, що набувається тривалим і постійним тренуванням. Практика свідчить, що більшість аматорських, а також і професійних музикантів, відчувають труднощі у сприйнятті та відтворенні темпоритмічного боку, знаків альтерації, штрихів. Це пов'язане зі специфічними особливостями естрадної та джазової музики, її ритмічною складністю й особливою манерою читання нот, до чого музиканти-початківці поки що не навчені. Підсумовуючи сказане вище, слід зазначити, що читання нот з листа доцільно розпочинати за спеціально дібраним матеріалом, що складається зі знайомих мелодій у спокійному характері та повільному темпі. Завдання керівника – від вправи до вправи, від п'єси до п'єси поступово формувати й відпрацьовувати з учасниками колективу читання нот дедалі складніших, характерних для цього жанру ритмічних малюнків і штрихів.

Система знань і навичок творчої діяльності учасників естрадних оркестрів й ансамблів є важливою частиною навчально-творчого процесу. Вона специфічна для естрадного виконання, а саме: вивчення основ композиції та інструментознавства, формування навичок написання музики, обробка та інструментування невеликих творів, пісень. Без сумніву, не ставиться завдання підготовки аматорських композиторів та аранжувальників, проте заняття з композиції, як свідчить практика діяльності кращих естрадних і джазових колективів, є ефективним засобом розвитку, стимулювання творчих сил учасників.

Усі основні розділи змісту навчально-виховного процесу відображаються в плані роботи керівника естрадного колективу і реалізуються через вивчення репертуару.

Репертуар є основою творчого зростання аматорського колективу і важливим засобом ідейно-естетичного виховання учасників. Тому керівник під час формування репертуару повинен користуватися принципами, розробленими в методичній літературі з питань аматорської творчості: ідейною спрямованістю, художньою цінністю та естетичною значущістю музичних творів, доступністю для виконання аматорським естрадним оркестром або ансамблем, педагогічною змістовністю. Формування репертуару визначається конкретними завданнями, які вирішує колектив, рівнем музичної підготовки його учасників тощо.

Важливо, щоб під час складання репертуару керівник дотримувався принципу “від простого – до складного”. Практика підтверджує: у кожному музичному колективі з плином часу формується відповідний репертуарний напрям, нагромаджується репертуарний багаж, що відповідає кількісному і якісному складу оркестру або ансамблю. Досягнувши певних висот, творчий колектив продовжує шукати ґрунт для розвитку в більш складному репертуарі. Тому не виникає сумніву – репертуар завжди має передбачати перспективу [1].

Добираючи твори для навчальної і творчої діяльності оркестру або ансамблю, потрібно враховувати те, наскільки змістовний музичний матеріал, над яким будуть працювати учасники (які думки, почуття, закладені в ньому автором, які якості виховують в учасників) і наскільки він здатний розвивати музично-творчі здібності (удосконалення технічної майстерності, виховання відчуття форми, навичок ансамблевої гри тощо). З цією метою в навчальний процес введені не тільки твори сучасних композиторів, але й твори класичних жанрів, вивчення яких

дає можливість аматорським музикантам оволодіти найрізноманітнішими стилями виконавської майстерності.

Так, Л. Шамина вважає, що репертуар аматорських колективів повинен бути розмаїтим за тематикою, твори за багатством образів повинні добиратися в такому поєднанні, що було б неможливим зіставлення із них єдиних, схожих за композицією концертних програм [5].

На сьогодні важливо, щоб він не поступався за художньо-естетичним рівнем репертуарові професійних колективів і був доступний у технічному відношенні для виконання аматорським колективом. Для його створення можна інструментувати твори, написані для професійного колективу, урахувавши особливості аматорського музикування, або писати нові оригінальні твори. Завдання керівника – уміти самостійно інструментувати та обробляти музичні твори, особливо українські народні мелодії, поповнюючи тим самим репертуарний запас колективу.

Враховуючи специфіку жанру, передусім видовищність, характерну естрадному виконанню, доцільно використовувати в навчально-виховному процесі роботу над сценічною культурою. Слід встановити тісний контакт з керівниками інших колективів: вокальним, хореографічним, театральним, адже вони зможуть допомогти музикантам в оволодінні пластикою, вокалом, авторським мистецтвом. Як свідчить практика, це значно підвищує інтерес до занять, сприяє створенню сприятливого мікроклімату в колективі, атмосфери товаришування, колективізму, творчої ініціативи.

Насамкінець зазначимо, що у зміст навчально-виховної роботи зі всіх накопичених виконавською та педагогічною практикою надбань виокремлюються лише ті, які необхідні для організації навчального і творчого процесу в кожному конкретному випадку, і тут потрібно враховувати завдання, які вирішує аматорський колектив. У результаті оволодіння цими знаннями, вміннями й навичками учасники аматорського естрадного колективу здобувають теоретичну й практичну підготовку, забезпечуючи тим самим творче зростання художнього мислення учасників, гармонійний розвиток морально-ціннісних орієнтацій та формування естетичного смаку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сверлюк Я. В. Формування готовності студентів вузів культури до роботи з дитячим духовим оркестром: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1999. – 31 с.
2. Кузнецов В. Г. Работа с самодеятельными эстрадными оркестрами и ансамблями. – М.: Музыка, 1986. – С.48-51.
3. Кабалевский Д. Б. Прекрасное пробуждает доброе. – М.: Педагогика, 1973. – 247 с.
4. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры. – М.: Музыка, 1988. – С. 27.
5. Шамина Л. В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. – М.: Музыка, 1988. – 173 с.
6. Гофман И. Фортепианная игра: Ответы на вопросы о фортепианной игре. – М., 1961. – 176 с.
7. Шуман Р. Жизненные правила для музыкантов //Избранные статьи о музыке. – М., 1956. – 360 с.

Одержано редакцією 18.01.2002 р.

УДК 378

В.Ф.ОРЛОВ

САМОРОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Теоретичні дослідження в галузі комплексного, системного підходу до художньо-педагогічної освіти і естетичного виховання, що розпочалися на початку 60-х років на теренах нашої країни, не могли успішно проводитися внаслідок недостатньої розробки основоположних категорій системного дослідження з одного боку, і цілого ряду понять естетичної, художньо-педагогічної та професійної свідомості – з другого. Але кожен раз, коли вдавалося зробити крок у вирішенні вказаних проблем, відбувався скачок і у осмисленні професійної культури вчителя мистецьких дисциплін, усувалися невідповідності організаційно-методичного плану, вирішувалися протиріччя естетико-педагогічного характеру. Проблема функціонування

ЗМІСТ

Голобородько О.А. Особистісно зорієнтована парадигма та її роль в оновленні морально-виховного процесу	3
Шутяк В.Г. Метод проектів та його використання на уроках трудового навчання в початкових класах	8
Коренева І.М. Система розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу	12
Єпик О.В. Рушійні сили та закономірності формування моральних цінностей.....	15
Галатюк Ю.М. Методологічні аспекти організації творчої навчальної діяльності з фізики	20
Крайчук О.В. Про розвиток змісту шкільної математичної освіти	25
Панасюк В.Ю. Деякі гігієнічні аспекти організації уроків інформатики з використанням комп'ютера.....	29
Середюк Л.А. Збагачення навчальної та позанавчальної діяльності старшокласників елементами творчості	35
Жигір В.І. Модель змісту підготовки вчителя обслуговуючої праці.....	39
Ігнатенко Г.В., Матющенко Н.Ю. Особливості включення ліворуких дітей до практичної діяльності у процесі трудового навчання.....	44
Перебудова В.І. Залучення учнів 5-7 класів на уроках з обробки тканин до технологічної діяльності	47
Воїтелева Г.О., Ємельяненко Л.І. Вивчення українських національних традицій та ремесел засобами трудового навчання.....	53
Денисюк Н.В. Екологічне виховання учнів на уроках обслуговуючої праці.....	58
Кирильчук Ю. В. Зміст активних методів навчання при вивченні предмету “Основи безпеки життєдіяльності”	61
Павелків О.М. Формування в учнів інтересу до професій сфери економіки та підприємництва	65
Мельник О.В. Диференціація змісту профконсультаційної роботи з школярами в процесі профільного трудового навчання.....	70
Кротова Т.Ф. Педагогічні умови ефективного застосування особистісно-орієнтованого підходу у становленні і розвитку інтересу до музичного виконавства у старшокласників.....	74
Сверлюк Я.В. Міжособистісні умови керування дитячим музичним аматорським колективом.....	80
Янцур М.С. Роль і зміст курсу “Психофізіологічні основи трудової підготовки школярів” у підготовці вчителя трудового навчання.....	83
Курок В.П., Ігнатенко С.В. Деякі аспекти вирішення проблеми спеціальної технічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання	87
Столінськи З. Підготовка вчителів з техніки до реалізації загальнотехнічного змісту навчання в реформованій системі освіти в Польщі	91
Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Актуальність самостійної роботи студентів при вивченні інженерної графіки	94
Суховайненко О.М. Розвиток пізнавальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання в процесі вивчення технічних дисциплін	99
Матвієнко О.В. Педагогічні аспекти розробки моделі підготовки менеджера інформаційної діяльності.....	102
Петронговський Р.Р. Формування патріотизму шкільного юнацтва засобами мистецтва.....	106
Димченко С.С. Педагогічні особливості формування майбутньої професійної діяльності М.Леонтовича	110
Романчук В. П. Організаційні аспекти профорієнтаційної роботи із старшокласниками.....	116
Столярчук Б.Й., Терлецький М.М. Темброво-динамічні особливості розвитку сучасної духової музики.....	120
Филипчук М.С. Мета і зміст навчально-виховної та творчої роботи в аматорському естрадному музичному колективі.....	128
Орлов В.Ф. Саморозвиток професійної культури вчителя мистецьких дисциплін.....	131
Відомості про авторів	137

Наукове видання**Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання
в закладах освіти****Збірник наукових праць****Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету****Випуск 20**

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н. Б.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 09.01.2002 р. Підписано до друку 28.02.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 17,32. Обл. вид. арк. 17,93. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20